

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

GRAFIKA MŰ FELHASZNÁLÁSÁNAK JOGSZERŰSÉGE

SZJSZT-27/14

A megkereső által feltett kérdések

1. A feljelentésben szereplő M. Kiadó által 1985-ben kiadott 1. sz. könyv és a benne szereplő illusztrációk szerzői jogi védelemben részesülnek-e?
2. A szerzői jogoknak kik, illetve mely szervek a jogosultjai?
3. Az esetleges szerzői jogi jogsértések mely cselekményekben nyilvánulnak meg?
4. A szerzői jogi jogsértés fennállása esetén azzal az elkövető mely személyeknek, szervezeteknek milyen összegű vagyoni hátrányt okozott?
5. A feljelentésben szereplő 2. sz. könyvben összesen 21 tétel alatt felsorolt műről megállapítható-e az, hogy jogsértő módon felhasznált és torzított az 1. sz. könyvben szereplő 21 műhöz képest?
6. Megállapítható-e, hogy a feljelentésben felsorolt 21 tétel az M. Kiadó által 1985-ben kiadott 1. sz. könyv illusztrációi alapján készült?
7. Amennyiben az 5. és 6. kérdésre igenlő választ ad a testület, terjessze ki a szakértői véleményt arra is, hogy az illusztrációk egyszerű rajzmásolatok, vagy pedig milyen mértékű változása történt az eredeti műhöz képest?
8. Amennyiben erre a kérdésre is igenlő választ ad a Szerzői Jogi Szakértő Testület, úgy a változtatás mértékét (százalékban) is jelölje meg! A változtatás mértéke megvalósítja-e a jogsértést?
9. A szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács válasza

Az eljáró tanács az érdemi válasz megadása előtt előzetesen jelzi, hogy bár mind az M. Kiadó által 1985-ben kiadott 1. számú, mind az S. Kiadó által 2012-ben kiadott 2. sz. könyvben (a továbbiakban: 1985-ös, illetve 2012-es könyvváltozat) szereplő irodalmi alkotások szerzői jogilag védett műnek minősülnek, e jogok vizsgálatával az eljáró tanács – mivel azok a megkeresés alapjául szolgáló ügyben sem kérdésesek – nem foglalkozott, válaszai ezért a továbbiakban minden esetben az illusztrációkra vonatkoznak.

Ad 1. Az 1985-ös könyvváltozatban szereplő irodalmi, valamint grafikai művek mindegyike egyéni-eredeti jellegű alkotás, amelyek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 1. § (3) bekezdése alapján szerzői jogi védelemben részesülnek.

Ad 2. A megkeresés tárgyává tett illusztrációk mindegyike néhai W. Á. alkotása. Az Szjt. 9. § (4) bekezdése alapján a szerzőt megillető vagyoni jogok öröklhetőek, róluk halál esetére rendelkezni lehet. A szerzői vagyoni jogok öröklésére egyébként a Ptk. szabályai irányadóak. Az ügyben a testület részére megküldött iratok között található hagyatékátadó végzés alapján néhai W. Á. jogutódjai az örökhagyót megillető mindenkori szerzői jogok és jogdíjak tekintetében W. A., W. Á. és W. K., az örökhagyó gyermekei W. Á.-né Sz. K., az örökhagyó túlélő házastársának haszonélvezeti jogával terhelten.

Szerzői jogok öröklése esetén a felhasználásra vonatkozóan mind a bírói gyakorlat (BH 1972.7096.), mind a szakirodalom [Petrik Ferenc (szerk.): A szerzői jog, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990, 72. o.; Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez, Wolters Kluwer Complex Kiadó, 2014. 125. o.] álláspontja egységes: arra akár a haszonélvezőtől, akár az állagörököstől kérhet a felhasználó engedélyt, mivel azonban jogdíjra csak a haszonélvező jogosult, a felhasználás lényeges tartalmi elemét képező díj mértékéről csak a haszonélvezővel lehet megállapodni.

Ad 3. Abban az esetben, ha a 2012-es könyvváltozat kiadója nem kérte meg az 1985-ös változatban szereplő illusztrációk többszörözéséhez és terjesztéséhez (Szjt. 18. § és 23. §) szükséges felhasználási engedélyt –, ami az eljáró tanács részére megküldött dokumentumok alapján nagy valószínűséggel megállapítható – ezzel a mulasztásával megsértette a jogutódok engedélyezéshez fűződő kizárólagos jogát. Elméletileg elképzelhető lenne az is, hogy az 1985-ös könyvváltozat kiadását jegyző M. Kiadó rendelkezne ezen, újrakiadáshoz fűződő engedélyezési jogokkal, azonban a kiadó ügyvédje által írt, 2014. június 13-án kelt megkeresésre adott válasz alapján a kiadó nem tekinti magát e jogok jogosultjának.

A többszörözés és terjesztés vagyoni jogosultságai mellett a feljelentésben XVIII. sorszám alatt megjelölt illusztrációk összevetése esetében az átdolgozás (Szjt. 29. §) vagyoni jogának sérelme merülhet fel. Az eljáró tanács álláspontja szerint azonban önmagában az a tény, hogy ezen illusztráció esetében a 2012-es könyvváltozatban az 1985-ös könyvváltozatban szereplő illusztrációnak csupán egy részlete került felhasználásra, nem támasztja alá, hogy a felhasználó a művön fennálló átdolgozási jogot megsértette volna: bár kétségtelen, hogy az eredeti illusztrációból kiragadott részlet (főként az 1985-ös, komplexebb képvilágú illusztrációból „belógó” elemek – az oldalt álló idős asszony karja, illetve az ábrázolt fiatal pár előtt álló férfi sapkája – eltüntetése révén) csekély mértékben megváltoztatásra került, a változtatás mértéke nem éri el azt a szintet, hogy az eredeti műből származó új műalkotásról lehessen beszélni.

Az Sztj. 14. § (1) bekezdése szerint „A szerző halála után az e törvényben szabályozott, személyhez fűződő jog megsértése miatt a védelmi időn (31. §) belül az léphet fel, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott – ilyennek hiányában pedig, vagy ha a megbízott nem intézkedik, az, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerezte.”

A fentiekre tekintettel az eljáró tanács vizsgálat tárgyává tette azt is, sérült-e a szerző Sztj. 13. §-a szerinti, a mű egységének védelméhez fűződő jogosultsága („A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy a mű más olyan megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes”) a 2012-es könyvváltozatban található illusztrációk felhasználása során.

Az 1985-ös és a 2012-es könyvváltozat illusztrációinak összevetése során az eljáró tanács az alábbi eltéréseket észlelte:

- az 1985-ös trilógia egyes köteteinek rajzai a 2012-es könyvváltozatban összevonásra kerültek;
- az illusztrációk a 2012-es könyvváltozatban csekély mértékben nagyított formában kerültek felhasználásra;
- a 2012-es könyvváltozat borítóján a könyv szerzőjének, címének és kiadójának tipográfiai feltüntetése eltérő;
- a belső illusztrációk esetében úgy járt el a kötet újratervezője, hogy nem vette figyelembe az eredeti illusztrációk és szöveghasználat eredeti egységét;
- egyes illusztrációkhoz a 2012-es könyvváltozat fejezetcím-megjelöléseket alkalmaz;
- az illusztrációkat a 2012-es könyvváltozatban keret szegélyezi;
- a feljelentésben XVIII. sorszám alatt megjelölt illusztrációk esetében a 2012-es könyvváltozat mindössze az 1985-ös könyvváltozatban szereplő grafika egy részét tartalmazza (lásd feljebb).

Az eljáró tanács az összevetést követően megvizsgálta, hogy a fent felsorolt változtatások jellegükből, mértékükből következően a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmesnek minősülhetnek-e.

Az eljáró tanács álláspontja szerint az a tény, hogy az 1985-ös trilógia harmadik részét tartalmazó könyvváltozat a 2012-es könyvváltozatban az előző két, más grafikus rajzait tartalmazó résszel összevonásra került – és így két teljesen eltérő formavilágú grafikus művei egy kötetben kerültek megjelenítésre – zavaró lehet a befogadó számára, különös tekintettel arra, hogy a 2012-es könyvváltozat borítója W. Á. (a harmadik rész illusztrátora) rajzát veszi át. Az eljáró tanács meg kívánja jegyezni, 1985-ben sem volt tipikus, hogy egy trilógia harmadik részét más illusztrálja, mint az első kettőt (ennek oka nem ismert), azonban abban az esetben a kötetek jól elkülönülnek, az egyes alkotók grafikai tevékenysége jól szeparálható és beazonosítható, nem áll fenn annak a veszélye, hogy az olvasó számára megkérdőjeleződik az alkotó személye.

Önmagában az a tény, hogy a 2012-es könyvváltozat az illusztrációkat csekély mértékben felnagyítva tartalmazza, nem alapozza meg a szerző személyhez fűződő jogainak sérelmét. Megalapozhatja azonban a mű egységének sérelmét az a tény, hogy a könyvborító illusztrációjánál az eredeti, kézzel írott tipográfia (mind a szerző neve, mind a cím tekintetében) módosításra került. Egyrészt ugyanis tény, hogy a három kötet összevonása miatt a könyv címének változtatása szükségszerű volt, mivel az új változat a trilógiát egyben (nem csak annak utolsó részét) tartalmazza. A könyvgrafika funkcióhoz kötött (illusztrál), az irodalmi mű érdekeit „szolgálja”, ezért a mű változtatása természetesen kihat a címre is. Ebben az esetben azonban, mivel az 1985-ös könyvváltozat borítójának tipográfiáját ugyancsak az azt illusztráló grafikus tervezte, olyan egység áll fenn a borítógrafika és a tipográfia között, amelynek megbontása sérti a mű eredeti egységét és művészi értékét.

Ugyancsak sérelmes lehet az alkotó hírnevére, ha a 2012-es könyvváltozat a belső illusztrációkat úgy illesztette be a kiadványba, hogy nem vette figyelembe az illusztrációk és a szöveghasználat eredeti egységét.

A 2012-es könyvváltozat továbbá fejezetcímekkel és kerettel egészíti ki az eredeti grafikákat. E változtatások kimondottan hangsúlyosak, a keretek esetében szükségtelenek és az összképet is megbontják, megváltoztatva a művek eredeti, könnyed, légies kifejezőmódját.

A mű egységének sérelme a XVIII. sz. csatolt illusztrációk esetében a legnyilvánvalóbb: ebben az esetben az eredeti illusztráció olyan jelentős mértékben csonkításra került, hogy a szerző személyére sérelmes lehet, tekintve, hogy a többi illusztrációhoz képest a kép elrendezése, felbontása, részletgazdagsága, mondanivalója nagymértékben eltérő. Ez az illusztráció ilyen módon „ki is lóg” a többi közül.

Összefoglalva, az eljáró tanács álláspontja szerint a következő szerzői jogi jogsértéseket valósította meg a 2012-es könyvváltozat kiadója:

- megsértette a szerzői jogi jogosultak többszörözési és terjesztési vagyoni jogait, mivel a műveket hozzájárulásuk nélkül használta fel;
- megsértette a szerző személyiségi jogait azzal, hogy az 1985-ös könyvváltozathoz készített illusztrációkat – megtevesztően – egy összevont műhöz használta fel, valamint egyes grafikákat oly módon változtatott meg, amely a szerző műve egységének védelmére vonatkozó jogára sérelmes lehet.

Ad 4. A szerzői vagyoni jogok megsértése miatt a jogutódokat ért vagyoni hátrány összegére vonatkozóan az eljáró tanács az alábbi megállapításokat teszi.

A vagyoni hátrány, vagyis a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előny meghatározásánál szerzői jogi jogsértés esetén minimum azt az összeget kell figyelembe venni, ami a jogosultakat a jogszerű felhasználás ellenében ténylegesen megillette volna. Az ilyen díjazás megállapítása minden esetben a felek közötti megállapodás tárgyát képezi, akárcsak az, hogy a jogosultnak egyáltalán szándékában áll-e engedélyt adni a felhasználásra, hiszen azt akár indokolás nélkül is megtagadhatja (a rendelkezésre álló iratok alapján azonban a fe-

lek között egyeztetések folytak a felhasználási jogok rendezéséről). A jogosultak személyére vonatkozóan lásd az eljáró tanács 2. pontban adott válaszát.

A fentiekre tekintettel az eljáró tanács e tekintetben annak megállapítására szorítkozhat, hogy a jogsértéssel előállított 2012-es könyvváltozat a rendelkezésre álló iratok alapján 500 példányban jelent meg, ami nem tekinthető magas példányszámnak, és az abban szereplő grafikák eleve illusztrációs céllal készültek, nem önálló, aláírt grafikák vagy rézkarcok, sokkal inkább funkcionális, az irodalmi művet szolgáló, azt szépítő, támogató alkotások.

Az eljáró tanács megjegyzeni kívánja, hogy a díj mértékének meghatározása során a piacon egyébként szokásos árak jelenthetnek segítséget. Példaként hozza fel az eljáró tanács a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesületének díjszabását. A HUNGART olyan közös jogkezelő szervezet, amely többek között a grafikai alkotások felhasználására ad engedélyt. A könyvekben felhasznált grafikai művek esetében a díj a könyv oldalnagyságától, valamint a példányszámtól függ. A HUNGART 2015-ös díjszabásában az 500 példányban kiadott könyvek esetében a díj 1/1-es oldalnagyságnál 5340 forint (2011-ben e díjmérték 4830 forint volt). Az eljáró tanács ismeretei szerint hasonló grafikák esetében az új grafika alkotásáért járó díjazás grafikánként 30 000 és 50 000 Ft között mozog. Jelen esetben már korábban létezett grafikák újbóli hasznosításáról van szó, azonban tekintettel arra, hogy a grafikák alkotója szakmailag kiemelkedő, elismert grafikusművész volt, nem tekinthető túlzottnak a fenti értékhatár alkalmazása sem.

A személyhez fűződő jogok sérelme kapcsán (jöllehet az a 3. pontban adott válasz szerint bizonyos mértékig szintén megállapítható) az eljáró tanács álláspontja az, e jogok sérelme nem éri el azt a szintet, amely miatt megsértésük anyagi kompenzációja indokolt lenne. Ennek oka részben a jogsértés csekély volta, részben hogy az örökösök lelki kapcsolata a művel már távolibb, mint az alkotó esetében. Ugyancsak tompítja a jogsértés súlyát, hogy a kiadó közvetetten ugyan, de a művel W. Á. emlékét is meg kívánta tisztelni (bár erre kétségtelenül rendkívül rossz formát választott a jogosulatlan felhasználás és a grafikák megváltoztatása miatt is), így feltehető, hogy célja nem az alkotó emlékének a megsértése volt.

Ad 5. Az eljáró tanács – visszautalva a 3. pont alatt adott válaszára – megerősíti, hogy a 2012-es könyvváltozat az 1985-ös könyvváltozat illusztrációit engedély nélkül, jogsértő módon használta fel.

A 2012-es könyvváltozatban található illusztrációk csekély mértékű méretbeli eltérése önmagában nem minősül a grafikák torzításának. Kivételt képez ez alól a feljelentésben XVIII. sorszám alatt szereplő 2012-es illusztráció, amely valójában az 1985-ös illusztrációnak csupán egy torzított változata (az eljáró tanács erre vonatkozó részletes észrevételeit a 3. pontban adott válasz tartalmazza).

Ad 6. A 2012-es könyvváltozat illusztrációi szinte teljes mértékben megegyeznek az 1985-ös könyvváltozat illusztrációival. Kivételt ez alól csak a feljelentésben XVIII. sorszám alatt

megjelölt illusztrációk képeznek, amelyek esetében a 2012-es könyvváltozatban az 1985-ös könyvváltozatban szereplő illusztrációnak csupán egy részlete került felhasználásra.

Ad 7. A 2012-es könyvváltozatban felhasznált illusztrációk többségében egyszerű, alig érzékelhető mértékben felnagyított rajzmásolatok. Kivételt képeznek ez alól a feljelentésben XVIII. sorszám alatt megjelölt illusztrációk, amelyek esetében a 2012-es könyvváltozatban szereplő illusztráció csupán az 1985-ös könyvváltozatban szereplő illusztráció egy kivágott és felnagyított, az eredeti illusztráció kb. 25%-át megjelenítő részletét tartalmazza. Az eljáró tanács itt meg kívánja azonban jegyezni, a művészeti alkotások sajátos jellegénél fogva ez nem jelenti azt, hogy a jogsérelem is ilyen arányban csökkent volna a 2012-es változat esetében.

Ad 8. A szerzői művek jogosulatlan felhasználása, illetve a felhasznált művek engedély nélküli megváltoztatása önmagában megvalósítja a jogsértést. A grafikák vonatkozásában a kérdésre az eljáró tanács a 7. pontban adta meg a választ.

Ad 9. Az eljáró tanácsnak egyéb észrevételei nincsenek.

Dr. Hajagos Éva, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Szurcsik József, a tanács szavazó tagja

* * *

VERSENYSZABÁLYZAT SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-34/14

A Fővárosi Törvényszék által feltett kérdések

1. A szakértő feladata annak megállapítása, hogy a felperes periratokhoz csatolt versenyszabályzata szerzői jogi oltalom alá eső alkotásnak minősül-e vagy sem. Másodlagosan, hogy a verseny menetének leírása egyéni, eredeti módon kifejtett alkotás-e, hordozza-e a felperes alkotó-, szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyeit.
2. Amennyiben szerzői jogi védelem alá eső alkotásról lehet beszélni, állapítsa meg, hogy az alperesek azt a versenyük megszervezése és lebonyolítása során bármilyen módon felhasználták-e! Ha igen, az alperes magatartása sértette a szerző nevének feltüntetéséhez, a nyilvános előadáshoz, a mű egységének, átdolgozásához fűződő szerzői jogokat?

A megkereséshez csatolt mellékletek

A törvényszék, mint megkereső, a megkereséshez csatolta a polgári ügy aktáját, amely tartalmazza a feleknek a megkeresésig benyújtott előadásait és csatolt okirati bizonyítékait, köztük a felperes versenyszabályzatát.

A felperes a megkereséséhez mellékelte versenyszabályzatát saját szakirodalmi műként önkéntes műnyilvántartásba vetette, és tanúsítvánnyal igazolta ezen műnyilvántartásba vételt. (Az eljáró tanács feltételezte a felperesi előadásból, hogy a felperes által a periratokhoz csatolt versenyszabályzat a tanúsítvány hozzáfűzött műpéldányával megegyező másolat, annak ellenére, hogy az eljáró tanácsnak nem volt tudomása arról, hogy az önkéntes műnyilvántartásba vett műpéldány borítékja kibontásra került-e.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Válaszok a feltett kérdésekre

Ad 1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban Szjt.) a szerzői jogi oltalom feltételeit a következőképpen határozza meg:

1. § (1) Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.

(2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e –

az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

a) az irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű,

...

(3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.

...

(6) Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.

Az eljáró tanács rögzíti, hogy a felperes versenyszabályzatának saját szakirodalmi műként megnevezett önkéntes műnyilvántartásáról kiállított, a periratokhoz mellékelte tanúsítványa nem keletkeztet szerzői jogi védelmet, hanem kizárólag azt bizonyítja, hogy a nyilvántartásba vett versenyszabályzat a nyilvántartásba vett tartalommal létezett.

A kilenc számozatlan oldalból álló versenyszabályzat külön fejezetekre történő bontás nélkül rögzíti a verseny célját, a versenyszabályzat célját, a versenyszabályzat hatályát, a versenyrendszer felépítését, a versenykiírást, valamint „meghatározások” alatt a nevezés,

lebonyolítás, értékelés, reklám, fegyelmi vétség, kizárás, felelősség, kísérők, tulajdonjogok és a versenyszámok meghatározását. A versenyszámok felsorolásánál a versenyszámok típus szerint nem kerülnek besorolásra (mint pl.: súlycipelő-feladatok, súlyemelő-feladatok, illetve több versenyszámot magukba foglaló vegyes feladatok), és a versenyszámok beszámozására sem kerültek, ennek alapján a felsorolás sorrendje tekinthető a versenyszámok sorrendjének. A versenyszabályzat zárórendelkezése pedig rögzíti, hogy a szervezőség fenntartja a jogot a versenyszámok sorrendjének megváltoztatására, illetve arra, hogy a versenyszámok válogatott sorrendjében – azokat átszervezve – szervezzék meg a versenyt.

Az eljáró tanács a fent meghatározott tartalmú versenyszabályzat műfaji besorolását szakirodalmi műként nem tartja elfogadhatónak, és álláspontja szerint nem tekinthető a versenyszabályzat az irodalom területén védett alkotásnak, ezért az Sztj. példálózó jellegű felsorolásába sem tartozik bele.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a szerzői jogi védelem fennállásának másik pozitív feltétele, miszerint az alkotás, mint a szellemi tevékenység eredménye, egyéni, eredeti jelleggel bírjon, sem áll fenn. A tartalom gondolati kifejezésének egyéni, eredeti jelleggel kell bírnia.

A periratokhoz csatolt felperesi versenyszabályzat az erős emberek fizikai erőnlétének megmértetésére vonatkozó sportmérkőzés lebonyolítására vonatkozó eljárási szabályzat, amely leírás témájából és annak behatároltságából adódóan nem eshet szerzői jogi védelem alá. A versenyszabályzat egy sportágban kialakult versenyszámok leírását minden egyéni jelleg hozzáadása nélkül tartalmazza, és ezek a leírások a versenyszámok kivitelezési mozzanatai összefoglalásának, korábban is létező és ismert testgyakorlatok leírásának tekinthetőek.

A versenyszabályzat kiegészítésében szereplő, a szervező kizárólagos tulajdonként felüntetett versenyszámmal (golyó fej fölé nyomása és a súlyok kampóra akasztása) és alapkoncepcióval (az eszközök, kellékek jégből vagy hóból való elkészítése) kapcsolatosan az eljáró tanács megjegyzi, hogy ezen versenyszám és az eszközök, kellékek jégből, hóból történő elkészítése is ötletnek, elgondolásnak tekinthető, amely nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.

A fentieket összegezve, a versenyszabályzat az Sztj. törvényi fogalmainak nem felel meg és nem esik az Sztj. tárgyi hatálya alá, ezért az eljáró tanács megállapította, hogy a *periratokhoz csatolt felperesi versenyszabályzat nem minősül szerzői jogi védelem alá eső alkotásnak.*

Ad 2. Az ad 1. kérdésre kifejtett okokból ezen kérdés megválaszolása okafigyottá vált.

Dr. Baticz Csaba, a tanács elnöke
Dr. Karsay Enikő, a tanács előadó tagja
Gál Katalin, a tanács szavazó tagja

STRATÉGIAI ZAJTÉRKÉPEK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-35/14

A megbízó által, a szakértői vélemény adására felkérő levelében feltett kérdések

1. Az állami alapadatok felhasználásával elkészült stratégiai zajtérkép (a stratégiai zajtérkép egésze) a felhasznált állami alapadatokon túli új és más eredményt, önálló szellemi alkotást hoz-e létre vagy sem?
2. Az elkészült stratégiai zajtérkép adatai beletartoznak-e az állami alapadatok körébe vagy sem?
3. A stratégiai zajtérkép felett a megbízó rendelkezési jogot gyakorolhat-e vagy sem?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Tényállás

A megbízó felkérő levelében ismertette a stratégiai zajtérképek, valamint az intézkedési tervek készítésére vonatkozó jogszabályi háttérrel az alábbiak szerint:

– a megbízó a környezet védelméről szóló 1995. évi LII. törvény 46. § (1) bekezdés e) pontja és (4) bekezdése, valamint a környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló 280/2004 (X.20.) Korm. rendelet alapján látja el a stratégiai zajtérkép és a hozzá tartozó intézkedési terv elkészítésének a feladatát;

– a stratégiai zajtérképek, valamint az intézkedési tervek készítésének részletes szabályairól szóló 25/2004. (XII.20.) KvVM rendelet 2. § (1) bekezdése szerint a stratégiai zajtérképek[et], a helyszínt és a geometriai adatokat állami alapadatokra épülő térképre kell építeni;

– a földmérési és térképészeti tevékenységről szóló 2012. évi XLVI. törvény hatálya az állami földmérési és térképészeti alapmunkák, valamint az ingatlan-nyilvántartási és egyéb célú földmérési és térképi adatokra, valamint ezek sokszorosított, kinyomtatott változatára, példányára épül.

A megbízó felkérő levelében egy linket tüntetett fel, amelyen megtalálható a „Budapest és vonzáskörzete egyszerűsített interaktív stratégiai zajtérkép térinformatikai rendszer” és a „Budapest egyszerűsített interaktív stratégiai zajtérkép térinformatikai rendszer” leírása és a leírásokhoz tartozó 14 tematikus zajtérkép zajforrás-kategóriánként (Ferihegy kivételével), amely leírásokat a tematikus zajtérképekkel együtt az eljáró tanács megtekintette. A felkérő levél szerint a megbízó első stratégiai zajtérképét 2007-ben készítette el.

Válaszok a feltett kérdésekre

Ad 1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban Szjt.) a szerzői jogi oltalom feltételeit a következőképpen határozza meg:

1. § (1) *Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.*

(2) *Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e –*

az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

...

j) a térképmű és más térképészeti alkotás,

...

(3) *A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.*

Az Szjt. 1. § (4) bekezdése értelmében [n]em tartoznak e törvény védelme alá a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok, valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok és más hasonló rendelkezések.

A *térkép* fogalma a Kartográfiai értelmező szótár (Földmérési Intézet, Budapest, 1974, fordította és szerkesztette: Földi Ervin) szerint: „A Földön és más égitesten vagy a világűrben található természeti és társadalmi típusú tárgyak és jelenségek sík, a méretarány szerint kicsinyített, generalizált, magyarázó ábrázolása”, a *tematikus térkép* pedig olyan „térkép, amelyen a tárgyakat és jelenségeket önmaguk érzékeltetésére ábrázoljuk. A térképalap általános tájékoztatásra és a témáknak a síkrajzba történő beágyazására szolgál”.

280/2004. (X. 20.) Korm. rendelet a *stratégiai zajtérkép* fogalmát oly módon határozza meg, hogy a környezeti zaj átfogó értékelésére, illetve az adott területen belüli zajhelyzet értékelésére és a jövőbeni zajhelyzet előrejelzésére készített térkép. A 280/2004. (X. 20.) Korm. rendelet a környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló, 2002. június 25-i 2002/49/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja. A 25/2004. (XII. 20.) KvVM rendelet pedig többek között tartalmazza a zajtérkép előkészítésére vonatkozó rendelkezéseket, a közútra-vasútra-repülőterre-üzemi létesítményre vonatkozó adatokat és a zajtérkép megjelenítésére vonatkozó előírásokat (meghatározott rászterháló, az MSZ ISO 1996-2 szabvány szerinti színskála alkalmazásának előírása).

Az eljáró tanács rögzíti, hogy a stratégiai zajtérkép egyértelműen tematikus (szak)térképnek tekinthető.

A 2012. évi XLVI. törvény értelmében *állami alapadatnak minősül* az állami földmérési és térképészeti alapmunkák, valamint ingatlan-nyilvántartási és egyéb célú földmérési és tér-

képészeti tevékenység során keletkezett, e törvény végrehajtási rendeletében meghatározott minőségi követelményeknek megfelelő, államilag átvett földmérési és térképi adat, valamint ezek sokszorosított, kinyomtatott változata; állami alapadat továbbá bármelyik állami térképnek és térképi adatbázisnak vagy részletének sokszorosított vagy kinyomtatott példánya.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a megbízó kérdése pontosításra szorul annyiban, hogy a stratégiai zajtérképek nem kizárólag állami alapadatok felhasználásával készülnek, állami alapadatokra épülnek, ahol a tematikus szakadatokat a térkép készítője méri, dolgozza fel, és a jogszabályban meghatározott 1:10 000 méretarányú topográfiai térképlapon jeleníti meg. Ebből adódóan új, egyéni-eredeti szellemi alkotást hoz létre.

A testület SZJSZT-35/07/01 számú korábbi szakvéleményében már rögzítette, hogy a térképészeti műveknél az eljáró tanács véleménye szerint a topográfiai eszközökkel felvett, adott esetben a vízrajzot, síkrajzot (utak, települések, utcák), domborzatot és növényi fedettséget ábrázoló objektív, az egyes térképelemeket valamely szabványszeren alkalmazott szakmai ismérv, szabály által meghatározott módon ábrázoló ún. alaptérképhez képest a következő, egyéni-eredeti jellegnek teret adó szellemi alkotótevékenységet mutató lépések segítségével lehet oltalom alatt álló új térképészeti alkotást létrehozni:

- méretarány megváltoztatása során alkalmazott szubjektív döntések, „generalizálás”,
- a készülő térkép kivágatának, színvilágának, nem szabványos tartalmi elemeinek (pl. turistautak, piktogramok, kerékpárutak stb.) a meghatározása.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a zajtérkép megjelenítésére vonatkozó rendelkezések jogszabály által kötelezővé tett szabványokat tartalmazznak, amelyek nem állnak szerzői jogi védelem alatt, azonban a stratégiai zajtérkép szerkesztője az egyedi zajméréseit szakszerűen összegzi és ábrázolja, és a méretarányból adódóan szükségszerűen generalizálást (térképi egyszerűsítés, kiemelés, hangsúlyozás) végez, amely szakmai tudáson alapul, és ezért szubjektív, egyéni, eredeti szellemi alkotást eredményez.

Ad 2. Az eljáró tanács rögzíti, hogy a kérdés megválaszolása szigorú értelemben nem tartozik a Szerzői Jogi Szakértő Testület hatáskörébe, azonban a fent hivatkozott 2012. évi XLVI. törvény állami alapadatra vonatkozó meghatározásából következően az elkészült stratégiai zajtérkép tematikus adatai nem tekinthetők állami alapadatnak.

Ad 3. Az Szt. 4. § (1) bekezdése szerint a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).

A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, és a szerző nem mondhat le róluk. A vagyoni jogok a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállnak. A jogszerző – a jogok átruházására irányuló szerződés eltérő kikötése hiányában – a vagyoni jogokkal a továbbiakban rendelkezhet. [Szt. 9. § (1), (2) és (6) bekezdése]

A felkérő levélből nem állapítható meg, hogy a szerkesztett stratégiai zajtérképet ki vagy kik készítették, és a megbízó milyen jogviszonyban (munkaviszony vagy más hasonló jogviszony, megbízási jogviszony) áll/állt a térkép szerkesztőjével. A 280/2004. (X. 20.) Korm. rendelet 5. § (1)–(2) bekezdése szerint stratégiai zajtérképet az a természetes személy, illetőleg az a gazdálkodó szervezet és más jogi személy készíthet, aki a külön jogszabály szerint környezeti zaj- és rezgésvédelem területén szakértői tevékenység folytatására jogosult, vagy ilyen szakértőt foglalkoztat. A stratégiai zajtérképen fel kell tüntetni a szakértői vizsgálatot végző szakértő nevét, szakértői engedélye számát.

A stratégiai zajtérkép állami alapadatokon nyugvó része felett a megbízó nem rendelkezhet, a tematikus tartalom adatai felett annak függvényében rendelkezhet, hogy a térkép készítésekor milyen tartalmú felhasználási szerződés jött létre a térképkészítő természetes vagy jogi személy és a megbízó között.

Dr. Karsay Enikő, a tanács előadó tagja

Dr. Szilágyi István, a tanács elnöke

Dr. Márton Máttyás, a tanács szavazó tagja

* * *

RÉZMETSZET-, RÉZKARCNYOMÓLEMEZ SZERZŐI JOGI OLTALMA

SZJSZT-08/15

A megkereső a grafikusművész kizárólagos jogutódja.

A megkereső által feltett kérdések

A grafikusművész által alkotott, a rézkarcok elkészítéséhez használt nyomólemezek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény szerint művészeti alkotásnak minősülnek-e?

A megkereséshez csatolt mellékletek

A megkereső nem csatolt mellékleteket a megkereséséhez.

Tényállás

A megkereső megkeresésében az alábbi információkat bocsátotta az eljáró tanács rendelkezésére.

A 20. század közepén élt művész grafikusként jellemzően rézmetszeteket és rézkarcokat alkotott, amihez mélynyomásos technikát használt. Ennek lényege, hogy a művészek hegyes acéltűvel karcolják a rézlemezbe a rajzot, az így kialakított mélyedéseket pedig adott esetben savval továbbmaratják. Ezután a nyomólemeze felviszik a nyomdafestéket, amely a művész alkotta rajzolatba kerül, a fennmaradó festéket pedig a felületről letörlik. Nyomtatáskor a nyomólemez és a papír összepréselődik, a lemezen látható negatív rajzolat a papíron elnyeri szándékolt pozitív képét.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület eljárásának jogszabályi alapja

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 101. §-a alapján szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala mellett működő szakértő testülettől. A Szerzői Jogi Szakértő Testület felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. §-a szerint a Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) az Szt. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján. E rendelet alkalmazásában szerzői jogi jogvitás ügy az Szt.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita. E rendelet alkalmazásában a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek számít az Szt.-ben szabályozott vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés.

A Szt. fenti 101. §-a és a kormányrendelet 1. § (3) bekezdése szerint peren kívüli megbízás alapján a SZJSZT csak felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésben járhat el, amely pedig az Szt. szerinti vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés.

A jelen megkeresés tárgya kielégíti a kormányrendelet 1. § (3) bekezdésében foglalt kitétel, mivel a kérdés célja annak eldöntése, hogy a megkeresés tárgyát képező rézkarcnyomólemez szerzői műnek minősül-e, vagyis arra nézve szerzői vagyoni, felhasználási jog gyakorolható-e. A SZJSZT a megkeresésben szereplő tények és előadások alapján jár el, egyéb tények, körülmények fennállását nem vizsgálja szakvéleménye elkészítésekor. A megkeresés nem utal arra, hogy konkrét felek között konkrét jogvita állna fenn.

Az eljáró tanács szakvéleménye

A rézkarc, rézmetszet fogalma

A rézkarc és a rézmetszet a legrégebb mélynyomású, fémlemez használó sokszorosító grafikai eljárás, amely már a 15. századtól ismert és alkalmazott volt a művészek körében. Mind-

két eljárás mélynyomású, különbségük abban áll, hogy a rézkarc készítése során a nyomot hagyó (előrajzolt, karcolt) vonalakat maratással mélyítik a fémlemezbe, míg a rézmetszésnél a mélyített vonalat véső segítségével és fizikai erő kifejtésével éri el a művész.

A rézkarc- és rézmetszatkészítés fogalmát és lényegét képszerűen fogalmazza egy korai magyar tudományos forrás:

„Rézmetszészet vagy rézmetsző művészet (*chalcographia, Kupferstecherey*) azon mesterség, melly szerint *sima* rézlapon rajzok készülnek vonalok, pontok stb. bevésése által. Az illykép készült metszvény' nyomatja rézmetszvénynek, réznyomatnak neveztetik. Ha a' metsző aczélapon működik, mestersége aczélmetzés, 's lapjának nyomatja aczélmetzvény, aczélnyomat; a' kő metzvény könyomat, fametszvény fanyomatot ad.

Rézmetszőnek szoros értelemben csak a' vájóval dolgozó művészt nevezhetni; tágértelemben még is mind azok rézmetszőknek neveztetnek, kik réz és aczél-táblán lenyomásra rajzokat készítenek bár vájó, vagy karcztű, pontverő, vakaró, kerekű, 's egyéb műszer segedelmével.”

A rézmetszés, rézkarckészítés művészi tevékenység, amely a művész alkotó hozzájárulását igényli, ezt már a 19. század közepi források is megerősítik:

„A' rézmetszőben megkívántatik, hogy a' rajzolásban jártos legyen. Ha meggondoljuk, hogy egy rézmetszőnek remekműve 'előteremtésére pont és vonalokon kívül semmi más módja sincsen; lehetetlen hogy ezekkel nagyot és főnségést hidjünk más által kivihetni, mint nagy talentumával; de az illy rézmetszőnek azután magasztos az érdeme.”¹

A szerzői jogi oltalom

Az Sztj. 1. § (1) bekezdése kimondja, hogy a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.

(2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy a törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

h) a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve.

A Sztj. fenti 1. § (2) bekezdés *h)* pontja szerinti példálózó felsorolás a képzőművészeti alkotások közé sorolja a metszeteket, amelyek metszés útján jöttek létre, ebbe a körbe beletartoznak a rézkarcolás vagy rézmetszés útján létrejött rézkarcok és rézmetszetek is, amennyiben azok megfelelnek a Sztj. 1. § (3) bekezdésének, vagyis egyéni, eredeti jellegűek.

A megkereső megkereséséhez nem csatolt konkrét műalkotásokat, így az eljáró tanács nincs abban a helyzetben, hogy a grafikusművész egyes rézkarcainak, rézmetszeteinek egyéni, eredeti jellegét megítélhesse, így csupán általánosságban tudja megítélni a rézkarcok, rézmetszetek és azok nyomólemezeinek szerzői jogi védelmét.

¹ Majer István: A rézmetszészetnek mütana. 1847, Budapest, p. 11., 16.

A magyar joggyakorlat és jogirodalom egyetért abban, hogy amennyiben a rézmetszet, rézkarc egyéni, eredeti jellegű, akkor az Sztj. 1. § (2) bekezdés *h*) pontja szerinti képzőművészeti alkotásnak minősül. Nem tér ki azonban a szakirodalom arra, és azzal a jogirodalom sem foglalkozik, hogy vajon a rézkarcok, rézmetszetek nyomásához elkészített nyomólemezek szerzői műnek, képzőművészeti alkotásnak minősülnek-e.

Az Sztj. 1. §-a a „különösen” szó közbeiktatásával csak példálózó jellegű felsorolást ad a szerzői jogi oltalom alá tartozó művekről, azaz a szerzői jogilag védett alkotások köre nem zárt, vagyis minden olyan alkotás is a szerzői jog oltalmát élvezi, amely az irodalom, a tudomány vagy a művészet területén keletkezett, ha megfelel a védelmi előfeltételnek, vagyis egyéni, eredeti jellegű. Az a tény tehát, hogy a rézkarcok, rézmetszetek nyomólemeze nem került feltüntetésre az Sztj. 1. §-a szerinti példálózó jellegű felsorolásban, még nem zárja ki önmagában annak szerzői jogi védelmét.

Rézmetszetek, rézkarcok készítésekor a művész a nyomtatandó kép negatívjának a nyomólemezeire történő rajzolásakor, vésésekor, metszésekor, karcolásakor, marásakor (eljárástól függően) fejt ki alkotótevékenységét, ezen eljárás során születik meg a végleges kép alakja, tartalma, kompozíciója, elrendezése, ebben történik meg a művész önkifejezése, a kép mondanivalójának a megfogalmazása. A nyomólemez az arról nyomott kép negatívja, fordítottja, mintegy színtelen verziója, amely a festékkel való beszínezéskor és a nyomáskor nyeri el végleges formáját, azonban a mű létrehozatala folyamatában, mint közbenső állomás, önmagában értékelhető, felismerhető, a művész alkotótevékenységét magában foglaló, azonosítható, önálló karakterrel bíró, köztes műként jelenik meg. A nyomólemez az alkotási folyamat részeként létrejött közbenső műként már magában hordozza a nyomólemeztől nyomtatott végleges kép lényeges, egyéni, eredeti jelleggel bíró jegyeit, vagyis a képen látható formákat, vonalakat, kompozíciót, mondanivalót, és ily módon a felhasználásával létrejött végleges képtől, azaz a szerzői alkotástól ugyan némileg eltérő, attól különböző, azonban a szerzői jogi oltalomra önmagában alkalmas, önálló szerzői műnek tekintendő.

A műalkotási folyamat során létrejött egyes műverziók, alkotási fázisok eredményei nem kerülnek kizárásra a szerzői jogi védelemből, amennyiben azok rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel, a szerzői jog ugyanis átfogja a még be nem fejezett mű, illetve a mű elkészítése elkülöníthető szakasza során készített alkotás védelmét is, mivel a szerzői jogi védelem a műre és ezen belül a mű azonosítható részére terjed ki az Sztj. 16. § (1) bekezdésének a 2003. évi CII. tv. 53. §-ával megállapított szövege alapján:

16. § (1) A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.

Ha pedig egy mű azonosítható részletének a felhasználásához engedély szükséges, az másfelől annyit jelent, hogy ha egy mű, például rézmetszet, rézkarc – feltéve, hogy a félkész állapotú alkotás is megfelel a szerzői mű minőségnek – még félkész állapotban van, vagyis

még csupán a nyomólemezen létezik, de nyomtatott formában még nem, annak a felhasználása is engedélyköteles. Ezt igazolja a jogirodalom is.²

E kérdést korábban már a bírói gyakorlat is hasonlóan válaszolta meg, pl. szoftver esetében (BH1993. 545. – A számítógépi programfejlesztő folyamat egyes elkülöníthető szakaszai is létrehozhatnak olyan önálló alkotásokat, amelyek külön szerzői jogi oltalomban részesülhetnek).

Nemcsak funkcionális művekre igaz azonban a bírói gyakorlatban is megerősített megállapítás. A BH1992. 324. sz. döntésben pl. egy színopszis szerzőimű-minősége volt kérdéses egy szöveggönyvhöz képest, és nem vetődött fel, hogy a színopszis „félkész” jellege miatt – mintegy automatikusan – a szerzőség kérdése ne lenne vitatható. Egy be nem fejezett film szerzői jogi védelméről foglalt állást az SZJSZT 23/03-as véleményében, majd 20/11 számú szakvéleményében egy balettmű szüzséjét is szerzői műnek tekintette. Rádiós és televíziós műsorformátumokkal kapcsolatban számos szakvéleményben rögzítette az SZJSZT, hogy egy végleges teljesítmény (műsorszám) alapjául szolgáló formátum – bár tipikusan nem éri el a szerzői mű szintjét, és csak ötletfüzér, vázlat – ha kellően részletes, és kifejtett gondolat- és elvileg tárgya lehet a védelemnek (SZJSZT-09/00, -26/00, -24/08, -08/10). Az SZJSZT-32/10 számú ügyben az eljáró tanács nem ismerte el a televíziós műsorszámhoz készített színopszisznak nevezett irat védelmét, mert a „műsorleírások formai szempontból sem hordoznak egyéni, eredeti alkotásjellegűt, kifejtésük nem egyéni, eredeti jellegű, a kidolgozás nem esztétikai megvalósítást céloz, hanem utasítások tárgyilagos leírását arra vonatkozóan, hogy milyen típusú műsort, milyen szabályrendszer szerint tervez/ajánl a felperes létrehozni A műsorleírások kifejezés módjának egyszerűsége, az esztétikai megformáltság hiánya miatt a tartalmi szempontokon túl a formai jegyek alapján is megállapítható, hogy a keresetlevélhez csatolt műsorleírások nem állnak szépirodalmi műként sem szerzői jogi védelem alatt.” E megállapításból az ellenkezőre való következtetéssel levezethető, hogy ha a tartalmi/formai elemek felmutatnak egyéni-eredeti jellegűt, túlmenniük a szolgai másoláson a szellemi alkotótevékenység eredményeképpen, akkor egy kész mű „közbülső állomását” jelentő teljesítmény is alkalmas lehet a szerzői jogi védelemre. Az eljáró tanács utal emellett számos olyan, építészeti ügyben készített szakvéleményre, amelyben az SZJSZT a tervezés különböző fázisaiban készült, a létesítmény megvalósításához még nem elegendő terv szerzői jogi védelmének lehetséges fennállása mellett foglalt állást [SZJSZT-18/2005 – a tanulmányterv írásműként védett; SZJSZT-26/2004 – a tervek, vázlatok (látványterv) alkalmasak a szerzői jogi védelemre, SZJSZT-28/2001/1–2 – a látványtervek védelme stb.]

A rézkarc és rézmetszet nyomólemeze a fentiek alapján tehát egy félkész, a rézmetszet, rézkarc nyomat elkészítésére irányuló alkotói folyamat egy állomását megvalósító képzőművészeti alkotás, amely már megtestesíti szerzője szellemi alkotótevékenységét, és így szerzői jogi védelemben részesül, vagyis a nyomólemez mint önálló mű és műpéldány fel-

² Dr. Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014. III. fejezet, írta: dr. Gyertyánfy Péter, p. 149.

használásához az Szjt. 16. §-a alapján a szerző külön engedélye és jogdíjfizetés szükséges, ahogy ahhoz is, hogy ezen nyomólemezekről a végleges nyomatot, rézkarcot, rézmetszetet, azaz a végleges, kész művet nyomtatással előállítsák.

A rézkarcok, rézmetszetek e kettős szerzői jogi védelmét, vagyis azt, hogy nem csupán a nyomás eredményeként létrejövő rézkarc, rézmetszet, hanem a nyomólemez is szerzői jogi oltalom alatt áll, igazolja más európai uniós tagállamok és más államok szerzői joga, joggyakorlata is.

E körben az eljáró tanács hivatkozik az Egyesült Királyság, Kanada, Ausztrália, az Amerikai Egyesült Államok és Új-Zéland szerzői jogára, amelyek szerzői jogi törvénye és joggyakorlata alapján nem csupán a metszet és a karc (angolul „engravings” és „etching”), hanem a metszet, karc elkészítéséhez használt nyomólemez, mesterdarab (angolul „masterblock” vagy „plate”) is szerzői jogi oltalom alatt áll. Az Egyesült Királyság már 1921-es, majd az azt követő 1927-es, 1952-es és 1970-es és 1988-as szerzői jogi törvénye is tartalmazta a metszet fogalmát, amely magában foglalja a rézmetszés, rézkarcolás útján létrejött alkotásokat is.³ Az ezen cikkel kapcsolatban kialakult brit joggyakorlat pedig egyértelműen rögzítette, hogy valamennyi, a nyomólemezeről készült nyomat egy eredeti (és nem másolati) műpéldánynak tekintendő, és azt is kimunkálta, hogy a metszet fogalmába nemcsak maga a nyomat, hanem a nyomatkészítés technikája, azaz a vonalak, képek, pontok fémfelületbe való vésése, metszése, vagyis maga a nyomólemez is beletartozik, és szerzői jogi oltalmat élvez.⁴ Ugyanezt az elvet dolgozta ki az új-zélandi bírói gyakorlat is,⁵ bár részben más logikai gondolatmenettel jutott el ugyanarra a következtetésre, mint amelyre a magyar jogszabályok értelmezése alapján az eljáró tanács jelen szakvéleményében.

A követőjog

Tekintettel arra, hogy a megkereső megkeresésében kifejezetten a követőjog és a jogdíj összefüggésében kérte megvizsgálni a rézkarc- és rézmetszet-nyomólemezek szerzői jogi védelmét, az eljáró tanács annak ellenére kitér röviden erre is, hogy az a konkrétan feltett kérdésben kifejezetten nem szerepelt.

Az Szjt 70. § (1) bekezdése szerint eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszterhes átruházásakor szerzői díjat kell fizetni. E rendelkezést csak a műalkotás tulajdonjogának első – a szerző részéről történő – átruházását követően kell alkalmazni. E díjazásról nem lehet lemondani.

³ *Laurent Carriere, Leger Robic Richard: Engravings and copyright – How does a definition aimed at fine arts apply to frisbee disks? – www.robic.com/admin/pdf/297/121-LC.pdf.*

⁴ Lásd: *The Modern Law of Copyright and Designs*, 2nd ed. Butterworths, London, 1995, 3.22; *James Arnold & Co. Ltd. v. Mifern Limited-ügy* (1980., R.P.C. 397, Baker J., at 403–404).

⁵ Lásd: *Wham-O Manufacturing Co. v. Lincoln Industries Ltd.* (1984, 1985. R.P.C. 128., Davidson J., at 152 (N.Z.C.A.)).

(2) E § alkalmazásában eredeti műalkotás a képzőművészeti alkotás (pl. kép, kollázs, festmény, rajz, metszet, nyomat, litográfia, szobrászati alkotás), az iparművészeti alkotás (pl. falikárpit, kerámia, üvegtárgy) és a fotóművészeti alkotás, feltéve, hogy azt maga a szerző készítette, vagy olyan másolat, amely eredetinek minősül. Eredetinek minősül a másolat, ha korlátozott számban a szerző maga készítette, vagy az ő irányításával készült. A sorszámmal, a szerző kézjegyével ellátott, vagy más alkalmas módon a szerző által megjelölt műpéldányt ilyen másolatnak kell tekinteni.

A magyar jogszabály követőjogi rendelkezései egyrészt a Berni Uniós Egyezmény (BUE) 14ter cikkén, másrészt pedig az Európai Parlament és Tanács követőjogról szóló 2001/84/EK irányelvén (követőjogi irányelv) alapulnak. A magyar törvény szövege szinte szó szerint átvette a követőjogi irányelv rendelkezéseit, így az irányelv külön ismertetésétől az eljáró tanács eltekint.

Az Szjt. fenti 17. §-ának rendelkezései alapján a követőjog és a szerzői jogdíj megilleti a képzőművészeti alkotásnak minősülő metszet, nyomat szerzőjét, ha az eredeti műalkotás tulajdonjogát műkereskedő közreműködésével visszterhesen ruházzák át akkor, ha az eredeti metszetet, nyomatot maga a szerző készítette, vagy az olyan példány, másolat, amelyet a szerző készített korlátozott számban vagy a szerző irányításával más készített. Ebből a definícióból és a fenti 2. pontban kifejtettekben együttesen az következik, hogy követőjog és jogdíj illeti meg a művészt

- a) a nyomólemezzel a szerző által vagy a nyomólemezzel a szerző irányításával más által készített rézkarcok, rézmetszetek, lenyomatok műkereskedő útján történő visszterhes tulajdonjog átruházása után, ha azok nem tömegesen kerülnek gyártásra, hanem csak korlátozott példányszámban;
- b) a nyomólemez műkereskedő útján történő visszterhes tulajdonjog-átruházása után is, hiszen maga a nyomólemez önmagában is egy önálló képzőművészeti alkotásnak, metszetnek tekintendő.

Nem illeti meg azonban a követőjog és a követőjogdíj a szerzőt azok után a nyomatok után, amelyeket nem a szerző irányításával, tudtával, hozzájárulásával állítottak elő a nyomólemezzel, mivel azok nem minősülnek a követőjog alkalmazásában eredeti műalkotásnak, azok jogellenesen létrehozott műpéldányok, amelyek tekintetében a szerzői jogosult a jogellenes felhasználásra vonatkozó általános szabályok szerint jogosult a Szjt. által meghatározott igényeket érvényesíteni (például jogdíjigény).

Marácziné dr. Mann Judit, a tanács elnöke
Dr. Horváth Katalin, a tanács előadó tagja
Horkay István, a tanács szavazó tagja

Összeállította: Barsvári Tímea